

УДК 004:342

БАЄВ О.О., ад'юнкт кафедри інформаційних технологій
Національної академії внутрішніх справ

ДОСТУП ДО ЕЛЕКТРОННО-ІНФОРМАЦІЙНОЇ ІНФРАСТРУКТУРИ ТА ТЕХНОЛОГІЙ В УКРАЇНІ

Анотація. Про подальший розвиток електронно-інформаційної інфраструктури в Україні.

Аннотация. О дальнейшем развитии электронно-информационной инфраструктуры в Украине.

Summary. On further development of electronic-informative infrastructure in Ukraine.

Ключові слова: інформаційне суспільство, доступ до інформаційно-комунікаційних технологій.

Відповідно до Закону України “Про Основні засади розвитку інформаційного суспільства в Україні на 2007–2015 роки” [1] одним з головних пріоритетів України є прагнення побудувати орієнтоване на інтереси людей, відкрите для всіх і спрямоване на розвиток інформаційне суспільство, в якому кожен міг би створювати і накопичувати інформацію та знання, мати до них вільний доступ, користуватися і обмінюватися ними, щоб надати можливість кожній людині повною мірою реалізувати свій потенціал, сприяючи суспільному і особистому розвитку та підвищуючи якість життя. Водночас, зауважується в Законі, склалися такі передумови, які вимагають прискореного розвитку інформаційного суспільства в Україні. Насамперед це пов'язано із соціально-економічною нерівністю, яка виникає між розвинутими країнами і країнами, що розвиваються, внаслідок суттєвої різниці в темпах зростання обсягів та номенклатури товарів і послуг, які виробляються та надаються за допомогою інформаційно-комунікаційних технологій (далі – ІКТ). Така нерівність негативно впливає на конкурентоспроможність країн і життєвий рівень людей.

Актуальність зазначених питань підкреслюється і позицією Президента України, який відповідним указом [2] оголосив 2011 рік – роком освіти та інформаційного суспільства. Нагадаємо також, що актуальність проблеми розвитку інформаційного суспільства в Україні обумовлена, насамперед, загальносвітовою тенденцією становлення глобального інформаційного простору та спрямуванням України до європейської інтеграції. Отже, порушена тема статті є актуальною, а дослідження у цьому напрямі – важливі та перспективні.

Дослідженню різних аспектів інформаційного суспільства присвячено багато праць. Загальносоціологічна та філософська теорія постіндустріального суспільства глибоко розроблена в працях Е. Тоффлера, Д. Белла, М. Кастельса, Д. Рісмана та Дж. Гелбрейта. У своїх працях вони дали визначення інформаційного суспільства, окреслили його основні риси, позитивні та негативні наслідки розвитку. Серед сучасних українських учених розгляду правових аспектів інформаційного суспільства присвячено праці І.В. Арістової, О.А. Баранова, К.І. Белякова, В.М. Брижко, В.Д. Гавловського, О.В. Гладківської, В.М. Глушкова, І.Б. Жилиєва, Р.А. Калюжного, Д.В. Ланде, А.І. Марущака, І.В. Мартиненко, А.М. Новицького, Н. Р. Нижника, В.Г. Пилипчука, В.М. Смагляка, І.В. Сергієнка, О.А. Орєхова, В.Г. Хахановського, В.С. Цимбалюка, М.Я. Швеця, В.К. Шкарупи та інших.

Метою статті є удосконалення доступу до електронно-інформаційної інфраструктури та технологій в умовах побудови інформаційного суспільства в Україні.

Відповідно до енциклопедичних відомостей [3] термін “інформаційне суспільство” виник у другій половині 1960-х років, коли людство вперше досягнуло наявності “інформаційного вибуху”. Кількість інформації, що обертається в суспільстві, почала стрімко зростати. Майбутню епоху в історії людства почали називати не лише інформаційним суспільством, а й суспільством знань, постіндустріальним суспільством, інфосферою. Е. Тоффлер увів у науковий оборот теорію трьох революцій згідно з якою людство вже пережило аграрну та індустріальну революції і стоїть на порозі інформаційної революції. Сама назва “інформаційне суспільство” вперше виникла в Японії. Вона стала основою в доповіді спеціальної групи з наукових, технічних та економічних досліджень, створеної японським урядом для напрацювання перспектив розвитку економіки країни. Фахівці, які запропонували цей термін, пояснили, що він характеризує суспільство, в якому в достатній кількості циркулює висока за якістю інформація, а також є усі необхідні засоби для її збереження, розподілу та використання. Інформація легко та швидко розповсюджується за вимогою зацікавлених людей та організацій і надається їм у звичній для них формі. Вартість користування інформаційними послугами настільки невисока, що вони доступні кожному. Американський фахівець Ф. Махлуп ще на початку 1960-х років казав, що інформація може розглядатися як свого роду промисловий продукт, а її виробництво – один з видів промислової індустрії. Про це ж саме пізніше писав В.М. Глушков, який запропонував концепцію безпаперової технології в організації сфери управління та розповсюдження в суспільстві. Але саме японці почали активно пропагувати ідею промислового значення інформації. Вони блискуче використали її у конкурентній боротьбі на світовому ринку. Японські прилади, системи та обчислювальні машини, без яких неможливо створити техносферу для інформаційного суспільства, переважають на світовому ринку.

Україна однією з перших приєдналася до ініціатив міжнародної спільноти, щодо формування та розвитку національного сегмента глобального інформаційного суспільства на основі домовленостей, досягнутих та проголошених Організацією Об'єднаних Націй на Всесвітніх зустрічах на вищому рівні з питань інформаційного суспільства, які проходили у Женеві (грудень 2003 року) та в Тунісі (листопад 2005 року). Слід зауважити, що на міжнародному рівні ще раніше, у липні 2000 року, відбулося підписання Окінавської хартії глобального інформаційного суспільства главами держав “Великої вісімки”. Аналіз досягнутих домовленостей (у Женеві – Декларація громадянського суспільства, Декларація принципів та План дій; у Тунісі – Туніська програма для інформаційного суспільства та Туніське зобов'язання) дозволив встановити, що першочерговою умовою розвитку інформаційного суспільства є надання універсального, повсюдного, справедливого та прийняттого в ціновому відношенні доступу до інфраструктури ІКТ і послуг на базі ІКТ. Наша точка зору співзвучна з позицією Є.О. Архіпової, на думку якої, надзвичайне значення має розробка та впровадження механізмів, що забезпечать відкритість, доступність та адекватність інформації, оскільки лише гарантована законом та належними соціальними умовами доступність інформаційних ресурсів і технологій для всіх членів суспільства дозволить повною мірою реалізувати їх демократичні права та свободи [4, с. 339]. Ми погоджуємося з І. Радзівєвським, який вважає, що поширення інформаційно-комунікативних технологій в усіх сегментах українського суспільства

складатиме підґрунтя для становлення інвестиційно-інноваційної моделі економічного зростання, інтеграції України в глобальне співтовариство, утвердження демократичних цінностей та прав людини, відкритості діяльності влади, зміцнення добробуту громадян України [5]. Ми поділяємо думку Р. Мотульського [6, с. 7], згідно з якою ключовими принципами побудови інформаційного суспільства є:

- розширення доступу до інформаційних та комунікаційних інфраструктур і технологій, а також до інформації та знань;
- нарощування потенціалу, підвищення довіри та безпеки під час використання ІКТ;
- створення на всіх рівнях сприятливого середовища, розробка додатків до ІКТ та розрішення сфери їх застосування;
- сприяння культурному різноманіттю та повага до нього;
- уважне ставлення до етичних аспектів інформаційного суспільства;
- заохочення міжнародного та регіонального співробітництва.

Зауважимо, що доступ до інформаційних та комунікаційних інфраструктур і технологій, а також до інформації та знань має первинне значення, інші принципи втрачають сенс без його реалізації. Думку щодо важливості доступу поділяє і законодавець, який згідно із Законом України “Про Основні засади розвитку інформаційного суспільства в Україні на 2007-2015 роки” передбачив, що забезпечення можливості доступу населення до ІКТ дозволить усунути проблему “інформаційної нерівності” між окремими регіонами, галузями економіки та верствами населення. Оскільки універсальний доступ до телекомунікаційних мереж та інформації є важливою умовою розвитку людини, інфраструктура та найбільш важливі форми інформаційних і комунікаційних технологій мають бути доступні всім.

Можемо констатувати, що розвиток інфраструктури ІКТ і максимальне забезпечення населення можливістю доступу до неї та послуг на базі ІКТ є одним з головних факторів розвитку інформаційного суспільства в Україні. Проте, без достатнього фінансування це питання вирішити неможливо, економічна складова відіграє первинну роль. Визначальним у цьому секторі є державне фінансування, особливо в сільських районах та для населення, яке перебуває в несприятливому становищі. В міжнародній практиці також відмічається важливість цих питань. Наприклад, у Туніській програмі для інформаційного суспільства рекомендується вдосконалити та оновити існуючі механізми фінансування для вирішення завдань в області ІКТ у цілях розвитку [7, п. 27].

За умов економічної кризи та нестабільної міжнародної ситуації органи державної влади перебувають у складному становищі щодо проведення достатньо ефективної фінансової політики в галузі розвитку універсального доступу за рахунок державного бюджету. Але ми погоджуємося з точкою зору В. І. Гурковського, що економічна криза, в будь-якому випадку як явище повинна бути максимально врахована при формуванні та реалізації державної інформаційної політики, а в її складі й політики інформатизації та розвитку інформаційного суспільства, з особливостями її прояву в Україні. За даними експертів, досвід провідних країн світу (наприклад, США) показує, що одним з шляхів зменшення негативних наслідків фінансової кризи є здійснення відповідної інвестиційно-інноваційної політики, і саме у сфері інформатизації та розвитку інформаційного суспільства [8]. Розвиток інформаційного суспільства може сприяти покращенню економічної ситуації в Україні, збільшенню доходів до державного бюджету, виходу з економічної кризи. Що, в свою чергу, вплине на покращення міжнародно-економічного стану. Тому необхідно шукати позабюджетні джерела фінансування розвитку можливості універсального доступу до ІКТ.

Висновки.

1. Розвиток інфраструктури ІКТ, максимальне забезпечення населення можливістю доступу до ІКТ та послуг на їх базі є одним з головних факторів розвитку інформаційного суспільства в Україні.

2. За умов економічної кризи та нестабільної міжнародної ситуації необхідно шукати позабюджетні джерела фінансування розвитку можливості універсального доступу до ІКТ.

Пропозиції.

Одним з можливих шляхів вирішення вказаної проблеми є розробка та закріплення механізму правового впливу щодо пропозиції та стимулювання освоєння операторами ІКТ інформаційно-депресивних районів країни. Запропонований шлях потребує подальших досліджень. В якості відповідної точки наукового пошуку пропонується наступна модель:

а) держава щорічно робить в ЗМІ публічну пропозицію:

- всім операторам ІКТ щодо освоєння та подальшого надання послуг на базі ІКТ в інформаційно-депресивних регіонах країни;

- всім операторам і провайдерам ІКТ щодо надання послуг на базі ІКТ у регіонах, які мають достатню для цього інфраструктуру ІКТ, але недостатньо забезпечені пропозицією відповідних послуг.

В якості стимулу можливо запропонувати звільнення від оподаткування діяльності операторів, провайдерів, спрямованої на реалізацію запропонованої пропозиції, в обсязі їх витрат. Після відшкодування своїх витрат оператор, провайдер повертаються до звичайного режиму оподаткування їх діяльності;

б) на запропоновану пропозицію всі оператори, провайдери зобов'язані надати письмову відповідь. У разі відмови прийняти пропозицію, оператор, провайдер мають разом з обґрунтованою відповіддю надати економічно обґрунтовані умови, за яких вони погоджуються прийняти пропозицію держави. У разі прийняття пропозиції оператор, провайдер мають разом з відповіддю надати економічно обґрунтований план її виконання;

в) оператор, провайдер не мають права приймати пропозицію, якщо це:

- призведе до підвищення вартості їх послуг;

- призведе до банкрутства;

- призведе до зниження заробітної платні та соціального забезпечення їх працівників.

г) держава визначає виконавця запропонованої пропозиції шляхом проведення конкурсу серед отриманих відповідей операторів, провайдерів.

Запропонована модель є вигідною для України, яка в умовах кризи нічого не втрачає, оскільки оператори, провайдери за свій кошт освоюють депресивні райони, отримуючи на них податкові пільги, в той час як інші податки залишаються сталими.

У разі обґрунтованої відмови або економічної недоцільності надання згоди відповідного оператора, провайдера все залишається на своїх місцях, але при цьому світова спільнота бачить бажання, добру волю та намагання України в практичному вирішенні питань розвитку інформаційного суспільства, що буде конструктивно впливати на міжнародний діалог щодо поступок та надання допомоги у вирішенні зазначених питань.

Використана література

1. Про Основні засади розвитку інформаційного суспільства в Україні на 2007-2015 роки : Закон України від 09.01.07 р. № 537-V // Відомості Верховної Ради України. – 2007. – № 12. – Ст. 102.

2. Про заходи щодо забезпечення пріоритетного розвитку освіти в Україні : Указ Президента України від 30.09.2010 р. // Офіційний вісник України. – 2010. – № 75. – Ст. 2659.
3. Информатика. Энциклопедический словарь для начинающих. – М. : Педагогика-Пресс, 1994.
4. Архіпова Є.О. Інформаційна нерівність як соціальна проблема сьогодення / Є.О. Архіпова // Методологія, теорія та практика соціологічного аналізу сучасного суспільства : Збірник наукових праць. – Х. : ХНУ імені В.Н. Каразіна, 2008. – С. 339.
5. Радзівський І. На шляху до інформаційного суспільства: державна інформаційна політика в умовах глобалізації / І. Радзівський. – Режим доступу : [//www.guds.gov.ua](http://www.guds.gov.ua)
6. Мотульский Р. Построение информационного общества – глобальная задача человечества / Р. Мотульский // Библиотечный свет. – 2004. – № 4. – С. 6-8.
7. Тунисская программа для информационного общества : Международный документ от 18 ноября 2005 года : Всемирная встреча на высшем уровне по вопросам информационного общества, Женева, 2003 – Тунис, 2005 г. – Режим доступу : [//www.itu.int/wsis/index.html](http://www.itu.int/wsis/index.html)
8. Гурковський В.І. Розбудова інформаційного суспільства в Україні в умовах сьогодення: практичні аспекти / В.І. Гурковський // Державне управління: удосконалення та розвиток : електронне наукове фахове видання. – Режим доступу : [//www.dy.nayka.com.ua](http://www.dy.nayka.com.ua)

~~~~~ * * * ~~~~~